

Олександр Олександрович Хань,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЯЖКІСТЬ ЗЛОЧИНУ ЯК УМОВА ПРОДОВЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В РАЗІ ЗАКІНЧЕННЯ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Встановлення граничних строків досудового розслідування є однією із гарантій, через запровадження яких у кримінальному процесуальному законодавстві держава намагається збалансувати приватний та публічний інтереси. Наявність строків досудового розслідування та негативних для слідства наслідків його пропуску стимулюють слідчого (дізнавача) на оперативність проведення досудового розслідування та гарантують особі, що є підозрюваною у чиненні кримінального правопорушення уникнути можливих зловживань з боку слідства. Останні можуть виражатись у затягуванні досудового розслідування у часі, що призводить до необґрунтованого накладання на особу обмежень її конституційних прав через застосування до неї процесуальних заходів як до підозрюваної чи обвинуваченої особи. З точки зору психології, перебуваючи у статусі підозрюваного, особа піддається моральним стражданням, а тому умисне затягування розслідування може також використовуватись як засіб психологічного тиску.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає обов'язок слідчого, дізнавача чи прокурора закрити кримінальне провадження у разі закінчення строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру [1]¹ (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України). Поряд із цим, загальне правило п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України містить і виключення, яке зводиться до можливості продовження кримінального провадження і у разі закінчення строків досудового розслідування після повідомлення особі про підозру у разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи, і, відповідно, особа підозрюється вчиненні такого злочину.

В першу чергу відкритим залишається питання стосовно змісту поняття «тяжкий чи особливо тяжкий злочин проти життя та здоров'я особи» в частині об'єкту таких злочинів: чи входять до цього поняття тільки злочини, що мають основним об'єктом суспільні відносини у сфері забезпечення життя та здоров'я особи або й ті, для яких вони мають додатковий характер [2, с. 96]? А отже, чи включає це поняття злочини, що передбачені тільки Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» [3] чи й інші, в яким ці суспільні відносини мають додаткове охоронне значення? Наприклад, ч. 3 ст. 265 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне поводження з радіоактивними матеріалами, що спричинило загибель людей, де основним безпосереднім об'єктом виступає громадська безпека, коли як життя людей має додатковий обов'язковий характер.

Привертає увагу й позиція законодавця, яка передбачає в якості підстави для продовження кримінального провадження проведення розслідування не будь-якого тяжкого чи особливо тяжкого злочину, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України, а лише тих, об'єктом яких є суспільні відносини у сфері забезпечення життя та здоров'я особи. Ймовірно, таким чином законодавець намагався виокремити

¹ Нагадаємо, що строк досудового розслідування з дня повідомлення особі про підозру становить: 2 місяці – при розслідуванні злочинів та 1 місяць, 20 діб та 72 години, в залежності від визначених законом обставин – при розслідуванні кримінальних проступків (ч. 3 ст. 219 КПК України).

найбільш тяжкі, на його думку, злочини у порівнянні з іншими тяжкими та особливо тяжкими злочинами, об'єктом яких є суспільні відносини іншого типу. Проте, вказане не кореспондується із законодавчим та доктринальним положеннями, що сформува-лись у кримінальному праві України. Кримінальний кодекс України у ч. ч. 3, 5, 6 ст. 12 КК України визначає, що: «Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі. Тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчи-нення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше два-дцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення во-лі на строк не більше десяти років. Особливо тяжким злочином є передбачене цим Ко-дексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покаран-ня у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбав-лення волі». Наразі немає позиції щодо градації злочинів за суспільною небезпечністю на рівні тяжких чи особливо тяжких злочинів в залежності від об'єкта кримінально ка-раного діяння. Це підтверджує тезу про те, що усі тяжкі та особливо тяжкі злочини ма-ють однаковий рівень суспільної небезпечності в рамках свого рівня градації.

У зв'язку із викладеним, суперечним видається й положення п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України, при формулювання якого законодавцем явно не враховувались положен-ня кримінального законодавства та науки кримінального права. Наприклад, особливо тяжким злочином визнається умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження захи-снику чи представнику особи, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ч. 3 ст. 399 КК України – карається до 12 років позбавлення волі), так само особливо тяжким злочином є й планування, підгото-вка або розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту, а також участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій (ч. 1 ст. 437 КК України – карається до 12 років позбавлення волі). Враховуючи положення п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України слідчий, про-курор зобов'язані закрити кримінальне провадження за ч. 1 ст. 437 КК України у разі закінчення строків досудового розслідування після повідомлення особі про підозру, що є явно необґрунтованим, враховуючи рівень суспільної небезпечності такого злочину.

Тому, з метою удосконалення кримінального процесуального законодавства у цій частині пропонуємо внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 284 КК України, прибравши із норми словосполучення «...проти життя та здоров'я особи».

Список використаної літератури: 1. Кримінальний процесуальний кодекс Укра-їни від 13.04.2012р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. 2. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гла-дкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с. 3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.